

**ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЗЭЙ МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ
УРСАЙ АВЫЛ ЖИРЛЕГЕ СОВЕТЫ**

КАРАР

№16

06 апрель 2026 ел.

**Татарстан Республикасы Зэй муниципаль районының
Урсай авыл жирлеге территориясендә
Россия Федерациясе дәүләт урман фонды
жирләренә һәм физик һәм юридик затларның
хосусый милкендәге жирләргә керми торган
яшел утыртмаларны булдыру, тоту һәм саклау
кагыйдәләре турындагы нигезләмәне раслау хакында**

«Гавами хакимиятнең бердәм системасында жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» 2025 елның 20 мартындагы 33-ФЗ номерлы Федераль закон, «әйләнә-тирә мохитне саклау турында» 2002 елның 10 гыйнварындагы 7-ФЗ номерлы Федераль закон, Татарстан Республикасы Зэй муниципаль районының Урсай авыл жирлеге Уставы нигезендә Татарстан Республикасы Зэй муниципаль районының Урсай авыл жирлеге Советы

КАРАР ИТТЕ

1. Татарстан Республикасы Зэй муниципаль районының Урсай авыл жирлеге территориясендә Россия Федерациясе дәүләт урман фонды жирләренә һәм физик һәм юридик затларның хосусый милкендәге жирләргә керми торган яшел утыртмаларны булдыру, тоту һәм саклау кагыйдәләре турындагы нигезләмәне кушымта нигезендә расларга.
2. Әлеге карар рәсми басылып чыккан көненнән үз көченә керә.
3. Әлеге карарны "Татарстан Республикасының рәсми хокукый мәгълүмат порталында" бастырып чыгарырга (PRAVO.TATARSTAN.RU) һәм Зэй муниципаль районының рәсми сайтында «авыл жирлекләре»бүлегендә урнаштырырга.
4. Әлеге карарның үтәлешен контрольдә тотуны үземдә калдырам.

**Урсай авыл жирлеге
Советы Рәисе**

Н.Ә. Гатина

Татарстан Республикасы Зэй муниципаль районы
Урсай авыл җирлеге Советының
06.04.2026 елгы 16 карарына кушымта

Татарстан Республикасы Зэй муниципаль районының Урсай авыл җирлеге территориясендә җирләргә керми торган яшел утыртмаларны булдыру, тоту һәм саклау кагыйдәләре турында Россия Федерациясе дәүләт урман фонды һәм физик һәм юридик затларның хосусый милкендәге җирләргә

1. Гомуми өлеш

1.1. Яшелләнделгән территорияләр утыртмалар белән бергә табигатьне саклау, мохитне саклау, рекреацион, мохит формалаштыру һәм санитар-саклау функцияләрен үтиләр, табигать комплексы территориясенә һәм җирлекнең яшел фонды территориясенә состав өлеше булып торалар.

1.2. Яшелләнделгән территорияләрнең урыны һәм чикләре тарихи барлыкка килгән планировка һәм табигый компонентларны - рельефны, акваторияләрне һәм яшел утыртмаларны исәпкә алып билгеләнә.

1.3. Яшел үсентеләрне карап тоту һәм саклау Зэй муниципаль районының Урсай авыл җирлеге башкарма комитетына йөкләнә.

1.4. Яңа төзелешкә яшелләнделгән территорияләр булдыру буенча комплекслы эшләр керә. Яңа төзелештәге эшләрнең барлык төрләре дә билгеләнгән тәртиптә эшләнгән, килештерелгән һәм расланган проект документациясе нигезендә башкарыла.

1.5. Татарстан Республикасы Зэй муниципаль районының Урсай авыл җирлеге (алга таба – авыл җирлеге) территориясендә яшел үсентеләрне агымдагы карап тоту эшләренә агач төпләрен кисеп, коры, авария хәлендәге һәм декоратив төсе югалган агач һәм куакларны аудару; үсемлекләрен санитар кисү керә.

1.6. Яшелләнделгән объектларын карап тоту-яшеллекләрен һәм яшелләнделгән территорияләрен төзекләндерү элементларын карау буенча комплекслы эшләр ул. Яшел утыртмаларны карап тоту үз эченә ала:

-агымдагы ремонт,

- агачларны һәм куакларны карау эшләре-үсемлекләрен тукландыру, су сибү, көпшәкләндерү, утау, яклау, тамыр системасын жылыту, туңга чыдам булмаган токымлы куакларны бәйләү һәм чишү, жылылык сөюче үсемлекләрен каплау һәм каплау (барлык тиешле эшләр белән бергә), ашламаларны, чүп-чарны төяү һәм бушату, коры һәм авария хәлендәге агачларны кисү һәм башкалары;

- чәчәкләкләрне карау эшләре - орлык чәчү, үсентеләр һәм суган утырту, су сибү, көпшәкләндерү, утау, тукландыру, үсемлекләрне яклау, чүп жыю һ. б.;
- чәчәк вазаларын карау эшләре.

2. Яшел утыртмалар утырту

2.1. Территорияне әзерләү

2.1.1. Территорияне әзерләү эшләрен жимерелергә тиешле корылмаларны, агач төпләрен, төзелеш материаллары калдыкларын, чүп-чарны һәм башкаларны чистартудан, жыю урыннарын билгеләүдән, үсемлек җирин аударудан һәм аны бетерүдән, шулай ук территорияне яшелләндерү өчен файдаланылачак үсемлекләрне күчереп утырту урыннарын билгеләүдән башларга кирәк. Туфрак утырмасын өчен органик чүп-чар яки нинди дә булса химик производство калдыклары сибү рөхсәт ителми. Вак органик чүп-чарны (пычкы чүпләре, йомычкалар, яфрактар) сибелгән җирин белән болгатырга мөмкин.

2.1.2. Төзелеш мәйданчыгын оештырганда, проектта сакланучы буларак билгеләнгән барлык үсемлекләрне саклап калу һәм минималь зыян салу чараларын күрергә кирәк: койма белән әйләндереп алу, киң һәм тәбәнәк ябалдашларны өлешчә кисү, кәүсәләрне саклау бәйләве, куакларның ябалдашларын бәйләү.

2.1.3. Территориядә үләннәр яхшы булганда, чирәмне кисергә, жыярга һәм аны саклау (сугару, куллану) чараларын күрергә кирәк.

2.1.4. Булган агачларны саклап калу өчен, җирин катламы дәрәжәсен күтәрергә кирәк булганда, кәүсә тирәли коры кое һәм дренаж системасы ясарга кирәк; биеклекне киметкәндә, үсемлекләрне саклап калу өчен террасалар системасын һәм терәк стеналар ясарга яки агач янында тамырларны зарарланудан саклай торган (биеклекләр берәз аерылганда) жир катламы өеп куярга кирәк.

2.1.5. Территорияне коры-сарыдан һәм имин булмаган агачлардан чистарту агачларны урында кисеп, кәүсәләрне чыгарып яки ауган агачларны читкә алып чыгып башкарылырга мөмкин.

2.1.6. Күчереп утырту өчен яраклы агачларны һәм куакларны кагыйдәләр нигезендә казып чыгарырга һәм әлеге яки башка объектларны яшелләндергәндә кулланырга кирәк.

2.2. Агачлар һәм куаклар утырту

2.2.1. Үсемлекләрне утыртуның иң оптималь вакыты - яз һәм көз, ул вакытта үсемлекләр яфраксыз (яфрак коелучы төрләр) яисә үсемлек организмының физиологик процесслары активлыгы кимегән хәлдә утыралар.

Язгы утыртуларны туфрак эрегәннән һәм жылынганнан соң бөөрләр актив тарала башлаганчы һәм бәбәкләр барлыкка килгәнче, көзгә утыртуларны яфраклар коелган вакыттан алып тотрыклы кырауларга кадәр башкарырга кирәк.

Хыслы токымнар күчәрәп утыртуны иртә язгы (март - апрель башы) һәм иртә көзгә (август - сентябрь башы) вакытларда яхшырак кичерәләр.

2.2.2. Торак пунктлар территориясенә чик параметрлары булган сәламәт, яхшы үскән нөсхәләр генә утыртылырга мөмкин.

2.2.3. Гибрид тирәкнең (хатын-кыз нөсхәләре) эре үлчәмле агачларын, корычагач яфраклы өрәңгене утыртырга ярамай.

2.2.4. Жимеш биргәндә территорияне чүпли торган яисә чәчәк атканда массакуләм аллергия реакцияләре китереп чыгара торган тирәкләрнең һәм башка үсемлекләрнең ана нөсхәләрен утырту рөхсәт ителми.

2.2.5. Агачларны һәм куакларны төзелештә гамәлдә булган кагыйдәләр һәм нормалар нигезендә утыртырга кирәк, аерым алганда, бина диварларынан һәм төрле корылмалардан үсемлекләр утырту урынына кадәр ара регламентташтырыла

Корылмалардан үсемлекләр утыртуга кадәр ара

Ераклыкны исәпләү чиге үсемлек күчәрәненә кадәр	Минималь ераклык, м	
	агач	куаклык
Бинаның тышкы дивары, Корылмалар	5,0	1,5
Тротуар кыры, бакча юлының кыры	0,7	0,5
Урамның машина йөрү өлеше чиге	2,0	1,0

Яктырту челтәренең таянычы	4,0	
Терек диварларның табаны һәм эчке кыры	3,0	1,0
газүткәргеч: тышкы торбалар өчен	2,0	-
газүткәргеч: полиэтилен торбалардан жир асты газүткәргече (торбаның төрле якларында)	3,0	-
суүткәргеч, дренаж	2,0	-
көч кабеле, элемтә кабеле	2,0	0,7

Искәrmә:

1. Китерелгән нормативлар ябалдашларының диаметры 5 м дан артмаган агачларга карый һәм зуррак диаметрлы агачлар өчен зурайтылырга тиеш.
2. Биналарның, корылмаларның, балалар учреждениеләренең тышкы диварлары янына агачлар һәм куаклар утыртканда инсоляциянең һәм табигый яктылыкның норматив дәрәжәләрен үтәргә кирәк.

2.3. Яшел утыртмаларны карап тоту

2.3.1. Яшел утыртмаларны дәрәс карап тоту буенча төп чараларның берсе булып ябалдашларны кисү тора. Санитария, яшәртү, формалау кебек кисү төрләрен аералар.

2.3.2. Ябалдашны санитар кисү карт, авыру, кибә торган һәм зарарланган ботакларны, шулай ук ябалдаш эченә караган яки бер-берсенә якын булган ботакларны бетерүгә юнәлдерелгән.

Шулай ук үзәк кәүсәдән кискен почмак белән өскә таба яки вертикаль рәвештә (Пирамида формаларын исәпкә алмаганда) китә торган бәбәкләр сынмасын һәм кәүсәдә яралар ясалмасын өчен мәжбүри рәвештә алынырга тиеш.

Санитар кисүне ел саен вегетация чорында башкарырга кирәк. Ләкин күп санлы эре ботакларны бер үк вакытта алуның мөгънәсе юк, шуңа күрә аларны акрынлап, елына 1-2 тармакны алу яхшырак.

2.4. Чәчәк бакчалары төзелеше

2.4.1. Чәчәклек - бер, ике яки күпъяллык үсемлекләр утыртылган геометрик яки ирекле формалы участок ул. Бу иң декоратив элементларның берсе.

2.5. Чәчәк бакчаларын карап тоту

2.5.1. Чәчәк бакчаларын тиешле тәртиптә тоту үсемлекләргә су сибүдән һәм юудан, туфракны йомшартудан һәм чүп үләннәрне жыюдан, чәчәк аткан чәчәкләрне кисүдән, корткычлардан һәм авырулардан саклаудан, мульчировкалаудан, минераль ашламалар кертүдән, чүп-чардан жыюдан гыйбарәт.

2.5.2. Беръяллык һәм икеъяллык чәчәклекләргә су сибү, жир тамырлар яткан тирәнлеккә дымланырлык итеп исәпләгәндә, тигез булырга тиеш.